

ATT-työryhmäseminaari : Avoimuus osaksi yliopistojen rahoitusmalleja?

Fakta Julkaistu 08.04.2015 klo 14:37 Kirjoittaja Tommi Kutilainen

Avoin tiede ja tutkimus –hankkeen Työryhmäseminaari pidettiin 27.3.2015 Tieteiden talolla. Tilaisuuden avasi johtaja Riitta Maijala opetus- ja kulttuuriministeriöstä: ”Olen seurannut tätä hankkeen ensimmäistä vuotta ja täytyy sanoa, että paljon hyvää työtä on tehty. On hienoa nähdä, että yksilöiden innostus on tuottanut ryhmien innostusta ja organisaatiot ovat lähteneet liikkeelle ja silloin tästä oikeasti syntyy tämä lumipallovyöry.”

Työryhmäseminaari on alkamassa Tieteiden talolla. Kuva Tuukka Troberg.

Julkaisujen avoin saatavuus

Julkaisupäällikkö Pekka Olsbo Jyväskylän yliopiston kirjastosta piti yhden seminaarin kiinnostavimmista esityksistä. Olsbo vetää julkaisujen avoin saatavuus -työryhmää, jonka tehtävänä

on tehdä selvitys avoimen julkaisun tilasta ja tehdä toimenpide-ehdotuksia ja suosituksia siitä, miten avointa julkaisua pitäisi edistää. Työryhmän raportti julkaistaan pian avointiede.fi-sivustolla. Osa suosituksista julkaistaan osana Avoimen tieteen käsikirjaa. Rinnakkaistallentamisessa Suomi on selkeästi jäljessä, verrattuna Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan. ”Tarvitaan kansallista koordinaointia ja yhteisiä resursseja. Kehitys on pysähtynyt muualla paitsi Jyväskylässä”, toteaa Olsbo.

Keskeisiksi toimenpidesuosituksiksi Olsbo esittää:

- Keskitettyjä palveluita rinnakkaistallentamiseen!
- On kannustettava tutkijoita käyttämään OA-foorumeita ja lehtiä
- Tehdään järjestelmä kirjoittajamaksuille, tutkijan tehtävänä ei ole selvittää julkaisujen rahoittamista
- Rahoittajien on kannustettava avoimeen julkaisuun.
- Avoimuus osaksi yliopistojen rahoitusmalleja, osaksi OKM:n keräämiä yliopistojen toimintaa koskevia indikaattoreita.

"Rinnakkaistallentamisessa Suomi on selkeästi jäljessä", toteaa Pekka Olsbo Jyväskylän yliopiston kirjastosta. Kuva Tuukka Troberg.

Avoimuuden politiikat

Avoimuuden politiikat tutkimusinfrastruktuureissa –työryhmän toimintaa esitteli johtaja Pentti Aspila (Luonnonvarakeskus). Työryhmässä keskityttiin käyttöpolitiikkojen peruslinjaukseen: millainen käyttöpolitiikka palvelisi avointa tiedettä ja miten tämä vietäisiin käytäntöön. Työryhmän raportti on valmistunut ja se julkaistaan lähiaikoina avointiede.fi-sivustolla.

Työryhmän suosituksia:

- Tiedepolitiikan on kannustettava avoimuuteen
- Tarvitaan infrarekisteri palveluiden löydettävyyden parantamiseksi: tiedetään, mitä tutkimusinfroja on olemassa ja millä ehdoilla ne ovat käytettävissä. Nyt käyttöpolitiikat ovat hyvin kirjavasti ja osin puutteellisesti esitetty
- Tutkimusinfroihiin on sisällytettävä käyttöön liittyvä palvelukomponentti
- Huomioidaan koko elinkaari. Kehityksen jälkeinen ylläpito on tärkeää
- Oikea hinnoittelupolitiikka tukee ylläpitoa
- Priorisointi tiedeyhteisön ja kaupallisten toimijoiden välillä. Tähän pitää löytää sopivia malleja. Kun kaupalliset toimijat ovat mukana, saadaan rahoitus pohjaa infran kehittämiseen ja ylläpitoon

Avoimuuden vaikuttavuus

Hanna-Mari Puuska (CSC) esitteli vaikuttavuustyöryhmän toimintaa. Ryhmä on miettinyt avoimuuden vaikuttavuuden indikaattoreita. Julkaisujen avoimen saatavuuden kohdalla ryhmä esittää sellaisia mittareita, jotka kannustavat korkeatasoiseen avoimeen julkaisuun. OKM:n julkaisutiedonkeruun OA-tietopohjan laatua pitäisi parantaa ja kun tietopohja on kunnossa, korkeakoulujen rahoitusmalleissa voisi painottaa OA-julkaisuja.

Altimetriikka ei vielä luotettava tapa vaikuttavuuden mittaamiseen. Some-pöhinää mittaava altimetriikka huomioi esim. katselua, tykkäyksiä, kommentointia, tallennusta, merkintöjä ja jakoja. Ryhmän mielestä ei ole vakiintunutta tulkintaa mitä sosiaalisen median näkyvyys tarkoittaa. ”Se ei kerro tutkimuksen laadusta ja mittarin tulokset ovat osin manipuloitavissa”, kertoo Hanna-Mari Puuska .

ATT:n viitearkkitehtuurityö

ATT-hankkeen arkkitehtuurityö on alkanut. Vastuukonsultteina ovat Mika Karjalainen (Silver Planet Oy) ja Mikko Kolehmainen (Gofore Oy). ATT:n viitearkkitehtuurityössä keskitytään tutkimusjärjestelmän kokonaisarkkitehtuurin tavoitetilan selkeyttämiseen ja kuvaamiseen mahdollisimman yksikäsitteisellä tavalla. Työskentely on käynnistynyt ja nyt työn alla on toimintavastuiden ja strategioiden tarkastelu.

Tutkimusten tulosten pitkäaikaissaatavuus

”Digitaalinen säilyttäminen on aktiivista toimintaa. Isoisän ullakolta ei löydy käyttökelpoista dataa”, toteaa Esa-Pekka Keskitalo. Keskitalo tulee Kansalliskirjastosta ja hän toimii tutkimusten tulosten pitkäaikaissaatavuus -ryhmän projektipäällikkönä. Hän korostaa, että säilyttämisessä on huomioitava koko elinkaari. Tutkimus-PAS oppii KDK-PASista (Kansallisen digitaalisen kirjaston aineistojen pitkäaikaissäilytys): näissä on teknisesti erilaista dataa, datan tuottajat ovat erilaisia ja

säilytettävän datan valinta on erilaista. Datan avaaminen ja säilyttäminen ovat jossain määrin uusi asia.

Palvelut-työryhmä aloitti työnsä

Ville Tenhusen (HY) vetämä ATT-palvelut-työryhmän vetäjä on aloittanut toimintansa. Työ alkaa palvelukartan laatimisella ja määrittelemällä yhteisten palveluiden tuottamisen periaatteet ja palveluiden integraatio.

”Palvelut eivät synny tyhjästä eikä niitä osteta pilvestä”, toteaa Ville Tenhunen. Palveluiden syntypolku on strategia -> tiekartta ja KA-periaatteet -> kehityshankkeet -> palvelut.

Tutkimuksen tarpeet ja käyttäjälähtöisyys on hyvin tärkeää. ”Jos palvelut eivät vasta tarvetta, miksi niitä tehdään?” Tenhunen kysyy. ”Käyttäjälähtöisyys määrää lopulta sen, miten paljon palvelua tullaan käyttämään.”

Eepinen paneelikeskustelu

Twitterissä eepiseksikin kutsuttu paneelikeskustelu on harvinaisen korkeatasoinen ja myös paneelikeskustelun tallenne on katsottavissa verkosta. Paneelikeskustelun osallistuvat Tutkija Joonas Lehtomäki (HY), tutkija Samuli Ollila (Aalto), kaukokartoitusasiantuntija Olli-Pekka Mattila (SYKE), tekijänoikeusasiamies Maria Reh binder (Aalto) ja professori Mikko Tolonen (HY).

Alla on muutamia nostoja keskustelusta:

- O-P Mattila: Tutkijan aika on myös kriittinen resurssi. Datanhallintasuunnitelman, hakemukset, avoin julkaisu jne. vievät tutkijan aikaa itse tutkimukselta.
- Samuli Ollila: Tieteen tarkoitus on tuottaa uutta tietoa ja jakaa sitä tehokkaasti. Internet on paljon tehokkaampi kuin paperijakelu. Perinteinen julkaisumalli ei tule olemaan se tapa, miten tiedettä tulevaisuudessa jaetaan. Julkaisujen kannustin on raha: perinteisiä julkaisuja tarvitaan rahoituksen hakemiseen.
- Samuli Ollila: Tieteen filosofian koulutusta kaikille tutkijoille: pyrkimys totuuteen on tieteen fundamentaali periaate ja tätä on pohdittu tieteen filosofiassa. Tärkeää on se, mikä ei muutu, kun tieteen ympäristö muuttuu.
- Samuli Ollila: (blogitutkimuksestaan) oli arvattavissa, että tämä edistää meidän uraa. Monet pitivät tätä suurena riskinä, koska meritoituminen tapahtuu julkaisujen kautta. Nyt näyttää siltä, että tämä on edistänyt uraamme enemmän kuin arvasimmekaan.
- Mikko Tolonen: Avoimet verkostoyhteistyömallit ovat hyvä mahdollisuus hyvään tieteeseen.
- Joonas Lehtomäki: Vertaisarviointi on nyt isoimpia potentiaaleja avoimessa tieteessä. Tulevaisuudessa myös vertaisarviointi voidaan hoitaa avoimesti, jolloin itse vertaisarviointikin olisi arvioitavissa.
- Samuli Ollila: Julkaisuista jatkuvasti muokattavia: artikeleita, joissa on jatkuva peer review. Pitäisi olla arvostettu foorumi, jossa keskustelu taso pysyy korkeatasoisena, eräänlainen tieteen wikipedia.
- Maria Reh binder: Kohta miljardi tiedostoa jaettu CC-lisensseillä. CC on yhteisöllisesti tuotettu lisenssi.